

Esplendor i mort de la darrera Tortuga de Xàtiva

Toni Cucarella

Fa unes setmanes en Ramon Saumell, compilador del bestiari popular dels Països Catalans, em va demanar informació sobre alguns elements fantàstics del Corpus de Xàtiva: dracs, cavallets... i la Tortuga!

A l'acabament del franquisme, la celebració del Corpus de Xàtiva havia quedat reduïda pràcticament a la processó religiosa. De l'antiga esplendor de personatges bíblics i mítics que recorrien la ciutat en la vespra (Cavalcada del Convit) i en la festa (Processó del Corpus), solament sobreviuen els vells i tronats gegants. Refermats sobre la paret de l'Hospital Vell encara despertaven la curiositat i l'admiració dels més menuts. I els nanos, més arruïnats encara per la prolongada desídia i consegüent degradació, s'atrevien ballar públicament al so del *ta-ninà, taninà*, i nosaltres els escarníem amb una tonada popular que acabava proferint la sentència que "gegants i nanos s'han aufegat". Prompte va iniciar-se la recuperació del Corpus de Xàtiva en aquells primers anys de postfranquisme, i avui és una de les manifestacions populars més brillants del calendari xativí. A primeries dels vuitanta van fer-se gegants i nanos nous, els diversos centres educatius de la ciutat s'encarregaren –i s'encarreguen– de recuperar i transmetre cada any les diferents dances. S'hi han anat afegint el Raïmot, els Cirialots, l'Arca...

Un any fins i tot va eixir un drac efímer. Gràcies a l'esforç de la Bicicleta Teatre i de l'IES Josep de Ribera, es representen diversos misteris: La Degolla, Sant Cristòfol, Adam i Eva, El sacrifici d'Abraham...

No obstant aquesta espectacular recuperació, en bona part deguda a l'Associació d'Amics del Corpus, quan en Ramon Saumell em va demanar informació sobre la Tortuga em vaig adonar que al Corpus de Xàtiva li queda per recuperar el que va ser, sense cap mena de dubte, el seu personatge més emblemàtic i diferenciador.

Existeix ben poca constància gràfica de la Tortuga: un parell de fotos i prou. Se sap que pertanyia al gremi dels Fusters i que va ser cremada com una falla l'any 1922, al Bellveret, en l'anomenada Costa del Castell, justament perquè els llibrets de falles d'aleshores en donaren notícia, i perquè ens ha pervingut una fotografia que en dona fe. És la que il·lustra aquest post, i l'he tret del llibre **Història de les Falles de Xàtiva**, de Josep Sanchis i Martínez, publicat per fascicles pel desaparegut setmanari local *Noticias 7 Días*. El capítol en què ens informa sobre l'origen i la fi de la Tortuga no pot ser més aclaridor *1922. Una falla atípica: La Tortuga dels Fusters*. Segons Josep Sanchis, va ser construïda l'any 1821 i va costar "200 reales de vellón". Va morir, doncs, a la propecta edat de 101 anys. Diu també Sanchis al seu llibre que estava "formada per una gran closca de fusta, que en la part superior duia una figura de Sant Jaume a cavall amb l'espasa alçada matant un musulmà, estava dotada de rodes, que li permetien ser arrossegada, bé des de dins, bé des de fóra, per persones. Aquelles que ocupaven l'interior llançaven fulles de paper amb missatges per uns forats circulars que foradaven la closca..."

L'escriptor i impressor xativí Blai Bellver li va dedicar unes dècimes que podeu llegir obrint l'arxiu corresponent d'ací baix. I caldrà fer constar que en la descripció que hi fa no diu que sobre la closca hi porte cap Sant Jaume Matamoros, com afirma Josep Sanchis, i això sembla que es veu a la fotografia, sinó un innocent angelet.

Toni Cucarella

Publicat a <http://blocs.mesvilaweb.cat/bloc/5724> el 5 d'agost de 2007